

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 14 februari 1935 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 57 § sjömanslagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 83, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Lindberg* i Stockholm m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av 57 § sjömanslagen att entreprenörssystemet beträffande besättningens kosthåll helt slopas och att rederierna därefter bli skyldiga själva svara för kosthållet till besättningarna.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

Före tillkomsten av sjömanslagen den 15 juni 1922 funnos de grundläggande bestämmelserna angående det kosthåll, som skulle tillkomma besättning å fartyg, i 45 § sjölagen. Detta lagrum innehöll ursprungligen allenast, att befälhavaren skulle tillse att besättningen erhöile god och tillräcklig kost i enlighet med den för besättningar å svenska handelsfartyg fastställda spisordning, samt att befälhavaren, om han under resa funne nödvändigt att nedsätta kosten, ägde rätt därtill, dock att besättningen skulle undfå skälig ersättning därför, vilken i händelse av tvist skulle bestämmas av skiljemän. Inom den s. k. sjöfartssäkerhetskommittén, som år 1910 framlade förslag till ändring i vissa delar av sjölagen, uppkom emellertid fråga i vad mån befälhavaren borde bibehållas vid den möjlighet att själv övertaga kosthållet på entreprenad som lagrummet medgäve. Härutinnan anförde två reservanter, att befälhavaren som ägde att utöva tillsyn över kosthållet icke borde av eget intresse frestas att på ett partiskt sätt fullgöra detta åliggande, varför befälhavaren å vissa fartyg, beträffande vilka olägenheter i berörda avseende framträtt, borde förbjudas att vara ekonomiskt intresserad i kosthållningen. I anslutning till detta uttalande föreslogs i propositionen nr 116 till 1914 års senare riksdag, med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen, att i 45 § sjölagen måtte jämte vissa andra ändringar införas förbud för befälhavaren att övertaga besättningens kosthåll på entreprenad.

Till närmare motivering för detta förslag anförde chefen för justitiedepartementet bland annat, att skäl syntes finnas för att alldeles förbjuda

redaren att utlämna kosthållet på entreprenad vare sig åt befälhavaren eller annan, men att i brist på fullständig utredning för bedömandet av verkningarna därav en sådan bestämmelse icke ansetts för det dåvarande kunna föreslås. Vad däremot icke syntes tarva vidare utredning utan låge i själva sakens natur vore det förhållande, att den som hade laga skyldighet att tillse iakttagandet av besättningens rätt till visst kosthåll, icke själv borde tillåtas vara entreprenör för detsamma med utsikt till vinst eller förlust allteftersom födan vore bättre eller sämre. Genom förbud för befälhavaren att såsom entreprenör ha intresse av kostens beskaffenhet hade man väl icke rått bot för den olägenhet som kunde föreligga däri att i den inskräntare farten (företrädesvis kust- och skärgårdstrafik) befälhavarens hustru eller släkting ofta nog rådde för kosthållet och att befälhavaren sålunda kunde äga ekonomiskt intresse däri. Men då dessa fartyg i allmänhet vore passagerärefartyg hade ostridigt någon fara för besättningens rätt icke av berörda förhållande yppat sig, varför hänsyn därtill för det dåvarande icke syntes behöva tagas. Ifrågavarande förslag bifölls av riksdagen.

Från 45 § sjölagen har berörda stadgande sedermera överflyttats till 57 § sjömanslagen. Denna paragraf är i sin helhet av följande lydelse:

»Befälhavaren skall tillse, att besättningen erhåller god och tillräcklig kost i enlighet med de föreskrifter, som Konungen meddelar.

Finner befälhavaren under resa nödvändigt att nedsätta kosten, äger besättningen därför undfå skälig ersättning.

Befälhavaren äger att med avseende å klimat och hälsoförhållanden föreskriva lämplig omväxling i kosten, dock må besättningens rätt icke därigenom inskränkas.

Äger utvikt av proviant rum, må befälhavaren ej förvägra besättningen att kontrollera vikten.

Befälhavaren må icke övertaga besättningens kosthåll på entreprenad.»

Närmare bestämmelser angående kosthållet ha meddelats genom spisordning, som fastställts genom kungl. kungörelse den 16 oktober 1925.

Ifrågavarande paragraf i sjömanslagen samt spisordningen äro tillämpliga vare sig kosthållet å fartyget upplåtits på entreprenad eller ej.

De i sjömanslagen för sjömän givna stadgandena gälla, enligt 70 § i nämnda lag, även för personer, som ehuru icke tillhörande den egentliga besättningen äro antagna av redaren eller befälhavaren. Personal, som är anställd hos den, vilken erhållit kosthållet å ett fartyg på entreprenad, finner sig däremot i ett väsentligen annat rättsligt läge. Enligt 71 § sjömanslagen skola visserligen åtskilliga särskilt uppräknade stadganden i samma lag äga tillämpning jämväl å sistnämnda personal. Sålunda åligger det befälhavaren att, när någon som tillhör denna personal är sjuk eller skadad, sörja för att han erhåller nödig vård ombord eller i land. Till bestämmelser i sjömanslagen, som äro tillämpliga jämväl å den av entreprenören anställda personalen, hör för övrigt den nu ifrågavarande 57 § i lagen. Åtskilliga andra stadganden i sjömanslagen gälla däremot endast

för den av redaren eller befälhavaren antagna besättningen. Föreskriften i 28 § sjömanslagen, att kostnaden för sjömans sjukvård skall bestridas av redaren så länge sjömannen är kvar i tjänsten, är sålunda icke tillämplig å entreprenörens personal. Ej heller är redaren beträffande någon av nämnda personal, som blir sjuk eller skadad, skyldig att såsom för andra sjömän bekosta hans vård under viss tid efter anställningens upphörande. Entreprenörens personal är vidare icke berättigad att enligt 41 § sjömanslagen erhålla ersättning av redaren för förlust av effekter vid fartygets förolyckande. Beträffande den olikartade rättsliga ställningen för entreprenörens personal, å ena, samt den övriga besättningen, å andra sidan, må slutligen nämnas att medan den senare på grund av stadgandet i 268 § sjölagen äger pant-rätt i fartyg och frakt för sin fordran å hyra och annan gottgörelse på grund av anställningen, någon dylik sjöpanträtt icke torde tillkomma entreprenörens personal.

Vid 1934 års riksdag väckte herr Lindberg i Stockholm en motion (II: 127) med enahanda yrkande om ändring i 57 § sjömanslagen som i den nu förevarande motionen.

Första lagutskottet anförde därom i avgivet utlåtande, nr 13, följande:

»Enligt ifrågavarande paragraf i sjömanslagen åligger det befälhavaren å vederbörande fartyg att tillse att besättningen erhåller god och tillräcklig kost. I vad mån en sådan tillsyn utgör en verklig garanti, att besättningens berättigade krav icke skjutas åt sidan, är uppenbarligen i hög grad beroende på befälhavarens personliga duglighet och omsorg om besättningen. Det ligger i sakens natur, att tillsynen kan befaras bliva mindre effektiv om befälhavaren är ekonomiskt intresserad av kosthållet. Med hänsyn härtill var det uppenbarligen på synnerligen goda grunder, som år 1914 infördes förbud för befälhavaren att själv övertaga kosthållet på entreprenad.

I förevarande motion åsyftas emellertid att gå väsentligt längre genom att helt förbjuda kosthållets utlämnande på entreprenad. I likhet med vad föredragande departementschefen anförde i samband med 1914 års lagstiftning anser väl även utskottet, att vissa skäl kunna anföras för ett dylikt generellt förbud för redaren att utlämna kosthållet på entreprenad. Det synes dock utskottet som om det skulle vara svårt att överblicka verkningarna därav, såväl för besättningen som redaren. Vad angår besättningen är det visserligen möjligt, att kosthållet genom det föreslagna förbudet understundom skulle förbättras, men å andra sidan kan det lika väl tänkas, att en av befälhavaren kontrollerad entreprenör åstadkommer en för besättningen fördelaktigare kosthållning. För redarens del tillkomma särskilt svårigheterna att övervaka, att vederbörande verkställer erforderliga inköp på ett lämpligt sätt samt att de icke vid inköpen betinga sig provisioner eller eljest förfara oredligt mot honom. Motionären har till stöd för sitt yrkande särskilt framhållit den jämväl av departementschefen år 1914 beaktade olägenheten, att en befälhavaren närstående person kunde tänkas bliva antagen såsom entreprenör för kosthållet, varigenom befälhavaren trots det nuvarande förbudet bleve ekonomiskt intresserad i saken. Enligt departementschefens uttalande vore denna olägenhet dock begränsad till den inskränkta farten (företrädesvis kust- och skärgårdstrafik) och då de fartyg som ginge i denna trafik i

allmänhet vore passagerarefartyg hade någon fara för besättningens rätt icke av berörda förhållanden yppat sig. Utskottet saknar närmare kännedom om den omfattning i vilken en sådan anordning för närvarande må tillämpas men finner det antagligt, att olägenheterna av densamma måste bliva ganska obetydliga, särskilt i betraktande av att sjömännen i allmänhet äro i tillfälle att genom sina organisationer vaka över att de icke gå förlustiga de förmåner som tillkomma dem.

Vad motionären i övrigt anför om den rättsliga ställning, entreprenörens personal intager jämfört med besättningen i övrigt, anser utskottet icke utgöra tillräckligt skäl för den föreslagna lagändringen».

På grund av det anförda hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. — I en vid utlåtandet fogad reservation förklarade emellertid fem av utskottets ledamöter, att de ansåge att utskottet bort i anledning av motionen hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga under övervägande, huruvida genom upphävande av den fartygsredare medgivna befogenhet att å entreprenad upplåta kosthållet ombord besättningen kunde vinna ökad trygghet för tillgodonjutande av sin rätt till god och tillräcklig kost, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen föranledde.

Vid frågans behandling i kamrarna stannade dessa i olika beslut, i det att första kammaren biföll utskottets hemställan, medan andra kammaren biföll reservationen. Frågan hade alltså förfallit.

I den nu föreliggande motionen anföres i huvudsak: Numera gällde visserligen förbud för befälhavaren att övertaga besättningens kosthåll på entreprenad. De olägenheter, som tidigare funnits beträffande kosthållet ombord, kvarstode emellertid i stor utsträckning. Kosthållet utlämnades alltjämt ofta på entreprenad ehuru till andra personer än befälhavarna. Det vore självfallet, att befälhavarna närstående personer därvid kunde bli antagna. Det nya entreprenadsystemet vore behäftat med stora olägenheter. Rederierna försummade icke sällan att förvissa sig om att entreprenörerna kunde fullgöra sina skyldigheter. I många fall komme entreprenörerna på obestånd redan från början med påföljd att besättningen bleve lidande. Entreprenörernas dåliga ekonomiska ställning vore även betänkelig med hänsyn till den personal, som anställdes av entreprenören. Denna personal komme i en sämre ställning än den egentliga besättningen, i det att den många gånger ginge miste om de förmåner som lagen tillförsäkrade dem som anställda av redaren. Entreprenörernas dåliga ekonomiska ställning hade även föranlett att en del entreprenörer sysslade med olovlig försäljning av sprit.

Utskottet. Av utskottets redogörelse framgår, att frågan huruvida kosthållet ombord må upplåtas å entreprenad är av betydelse ej blott med hänsyn till besättningens krav å god och tillräcklig föda utan även för den rättsliga ställning som för restaurationen anställd personal kommer att intaga.

Beträffande besättningens intresse i fråga om kosten framhöll utskottet redan vid behandlingen av den vid 1934 års riksdag i ämnet väckta motionen, att vissa skäl kunde anföras för ett generellt förbud att utlämna besättningens kosthåll å entreprenad. Utskottet anförde dock, att det syntes svårt att överblicka verkningarna av ett sådant förbud och att vissa olägenheter vore förbundna därmed.

Beträffande härefter entreprenadsystemets inverkan å den rättsliga ställning, som tillkommer restaurationspersonalen, ha motionärerna i motionen innevarande år framhållit exempel å, att sådan personal, som anställdes av entreprenören, lätt kan utsättas för rättsförlust. Anledningen härtill är i allmänhet, att entreprenören är insolvent och att bestämmelsen i sjölagen om sjöpanträtt för besättningens hyra icke torde vara tillämplig å den av entreprenören anställda personalens lönefordringar. Vidare märkes, att såsom i utskottets redogörelse jämväl framhållits åtskilliga bestämmelser i sjömanslagen till skydd för den egentliga besättningen i händelse av sjukdom, haveri och dylikt sakna tillämplighet å den personal som ej blivit anställd av redaren utan av särskild entreprenör. Det torde vara uppenbart, att full likställighet i nu förevarande hänseenden är synnerligen önskvärd.

Vad sålunda anförts synes böra föranleda att ovan berörda frågor bli föremål för utredning.

Utskottet får alltså hemställa,¹

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an-
hålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning i de
av utskottet angivna hänseenden samt för riksdagen
framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 14 februari 1935.

På första lagutskottets vägnar:

A. AKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, *Öhman*, *Klefbeck*, *Norling**, *Velander*, *Wijkström*, *Karlsson* i *Gillberga* och *von Mühlenfels**;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist*, *Nilsson* i *Antnäs**, *Hedlund* i *Östersund** och *Ryberg**, fru *Östlund* samt herrar *Hillgård*, *Björling** och *Lindberg* i *Stockholm**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Öhman, Velande, Wijkström, von Mühlenfels, Nilsson* i Antnäs och *Hillgård*, vilka ansett att utskottets utlåtande från och med det stycke, som har kantrubriken »Utskottet», bort erhålla följande lydelse:

»Enligt 57 § sjömanslagen har fartygsbefälhavare att tillse att besättning erhåller god och tillräcklig kost i överensstämmelse med de föreskrifter, Konungen meddelar. Utskottet utgår ifrån att denna befälhavarens skyldighet, oberoende av i vilken trafik fartyg nyttjas, fullgöres och att besättningen sålunda kommer i åtnjutande av de förmåner, som med avseende å kosthållet tillförsäkrats densamma. Att härvid det numera i mycket begränsad omfattning, huvudsakligen inom skärgårds-rafiken, tillämpade s. k. entreprenadsystemet skulle vara ägnat att på något sätt äventyra besättningens rätt till god och tillräcklig föda torde icke med fog kunna göras gällande. Att genom stadgande i lag helt förbjuda kosthållets utlämnande på entreprenad kan alltså, med hänsyn härtill, icke vara påkallat. Vad i motionen anförts om den rättsliga ställning, entreprenörens personal intager, finner utskottet icke heller utgöra tillräckligt skäl för genomförande av den föreslagna begränsningen i redarens befogenhet att på det sätt, som i varje särskilt fall prövas lämpligast, utgöra honom åliggande kosthåll till besättningen.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»